

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Psychosociale en cognitieve verschillen tussen Caribische en Nederlandse gedetineerden

Vorst, M. van de; Jansen, J.M.; Vinkers, D.

Citation

Vorst, M. van de, Jansen, J. M., & Vinkers, D. (2023). Psychosociale en cognitieve verschillen tussen Caribische en Nederlandse gedetineerden. *Proces: Tijdschrift Voor Strafrechtspleging*, 101(5-6), 266-276. doi:10.5553/PROCES/016500762022101005003

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3564403>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Psychosociale en cognitieve verschillen tussen Caribische en Nederlandse gedetineerden

Micha van de Vorst, Jochem Jansen & David Vinkers*

1. Inleiding

Er worden op Bonaire rond de 500-600 vermogensdelicten en rond de 250 geweldsmisdrijven per jaar geregistreerd.¹ Met een bevolking van meer dan 20.000 inwoners is het aantal geregistreerde misdrijven vergelijkbaar met dat in Nederland (circa 4500 misdrijven per 100.000 bewoners).² Vermogensdelicten en verkeersdelicten komen minder vaak voor dan in Nederland. De detentieratio op Bonaire is echter enkele malen hoger dan in Nederland (en enigszins hoger dan op Curaçao en Aruba).³ Hoewel niet duidelijk is wat hier de oorzaak van is, wordt de kleinschaligheid van Bonaire als oorzaak genoemd. Op het eiland kent iedereen elkaar, waardoor conflicten kunnen escaleren in plaats van de autoriteiten in te schakelen. Dat men elkaar kent, heeft ook als gevolg dat de pakkans groter is. Een andere oorzaak zou kunnen zijn dat er relatief veel mannen in de *crime prone* leeftijdsklasse op Bonaire wonen (25 jaar en ouder). Terwijl vrouwen op de meeste Antilliaanse eilanden de meerderheid vormen, is dat op Bonaire juist niet het geval. Het aantal bewoners van Bonaire is de afgelopen tien jaar met ongeveer 50% toegenomen. Twee derde van hen is niet geboren op Bonaire en komt voor een groot deel uit de voormalige Nederlandse Antillen, Zuid- en Midden-Amerika en Nederland.⁴ Er zijn ook relatief veel eenpersoonshuishoudens op Bonaire (ongeveer de helft, op andere Antillen rond een kwart), wat ook een aanwijzing is dat er relatief veel migranten op Bonaire verblijven. Overigens komen Caribische eilanden vaak voor in de top tien van landen met de hoogste detentieratio's, wat mogelijk verband houdt met drugscriminaliteit en migratie van criminelen. Het aantal onvoorwaardelijke ge-

* Micha van de Vorst is forensisch psycholoog in de Justitiële Inrichting Caribisch Nederland (JICN) te Bonaire en het Sentro di Detenshon i Korekshon Korsou. Hij is bezig met een promotieonderzoek op het gebied van Papiamentstalige testen bij justitiabelen op Bonaire en Curaçao. Dr. Jochem Jansen is universitair docent bij het Instituut voor Strafrecht en Criminologie aan de Universiteit Leiden. Hij onderzoekt het gevangeniswezen en de forensische zorg en was betrokken bij het WODC-onderzoek naar neurobiologische en psychosociale kenmerken van gedetineerden in Nederland en Caribisch Nederland. David Vinkers is psychiater en copromotor van het onderzoek naar Papiamentstalige testen bij justitiabelen op Bonaire en Curaçao. Hij doet onderzoek op forensisch psychiatrisch gebied bij Antilliaanse verdachten in Nederland en in Caribisch Nederland.

1 Bonaire.nu, *Criminaliteitscijfers Bonaire 2020: Vermogensdelicten op Bonaire namen af, geweldsdelicten namen toe*, 2021, te raadplegen via www.bit.do/Bonairecriminaliteit.

2 CBS, *Geregistreerde criminaliteit; soort misdrijf, regio*, 2022, te raadplegen via <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83648NED/table?fromstatweb>.

3 E.C. Leertouwer & A. Zaalberg, 'Achtergronden van de detentieratio in Caribisch Nederland', Den Haag: WODC 2015.

4 CBS, *Inwoners van Bonaire: wie woont waar?*, 2018, te raadplegen via www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/17/inwoners-van-bonaire-wie-woont-waar-.

vangenisstraffen op Bonaire is bovendien drie keer hoger dan in Nederland en de opgelegde strafduur is ook fors hoger.

De justitiële inrichting op Bonaire, de Justitiële Inrichting Caribisch Nederland (JICN), valt sinds 10 oktober 2010 onder het beheer van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). Op die datum werd het land Nederlandse Antillen opgeheven en werden Bonaire, Sint Eustatius en Saba (BES-eilanden of kortweg BES) als Caribisch Nederland Openbare Lichamen van Nederland. Wetenschappelijke kennis ten aanzien van de justitiële BES-populatie is beperkt. Forensisch psychologische kennis, bijvoorbeeld over diagnostische instrumenten, het recidiverisico en criminogene factoren, is vaak gebaseerd op onderzoek in andere landen (zoals de Verenigde Staten en Europese landen). Nederlands justitieel beleid is vaak lastig toepasbaar op de BES-eilanden, wat voor praktische problemen zorgt. De JICN is een huis van bewaring én een gevangenis voor zowel Bonaire als Sint Eustatius en Saba. In 2018 is de nieuwe locatie betrokken, net buiten Kralendijk. De inrichting heeft een capaciteit voor 124 personen en alle regimes worden er gehuisvest (mannen, vrouwen, vreemdelingen, arrestanten en jeugdigen). Door de verschillende regimes, die in sommige gevallen niet met elkaar in contact mogen komen, is de maximumcapaciteit redelijk snel bereikt. Alle gedetineerden delen dezelfde werk- en sportfaciliteiten, waardoor het een uitdaging is om iedereen volledig van een dagbesteding te voorzien. Problemen tussen groepen in de maatschappij zetten zich voort in de gevangenis, waardoor naast regimes ook gedifferentieerd moet worden op veiligheid. Beoordeling ten aanzien van elektronisch toezicht en vervroegde invrijheidstelling vindt in Nederland plaats. Dit kan leiden tot complicaties, zoals in 2017 bleek toen alle verlopen werden ingetrokken vanwege de zaak van Michael P. Omdat men op Bonaire geen gefaseerde resocialisatie kent zoals in Nederland (bijvoorbeeld door middel van een halfopen inrichting), had dit grote gevolgen voor de re-integratie van gedetineerden op Bonaire. Facilitaire beperkingen maar ook de lokale strafrechtsketen maken dat de oplegging en uitvoering van straffen verschilt van die in Nederland. De keten is minder uitgebreid, met minder resocialisatiemogelijkheden. Het Wetboek van Strafrecht van de BES-eilanden heeft weliswaar ruimte voor het opleggen van een forensische maatregel, zoals een tbs-maatregel of een gedwongen behandeling, maar omdat er geen forensische faciliteit voor de uitvoer beschikbaar is op de BES-eilanden, worden deze maatregelen in de praktijk niet opgelegd.

In dit speciale nummer over het Caribisch gebied presenteren wij onderzoek naar gedetineerden in de JICN te Bonaire. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)⁵ in navolging van het onderzoek bij Nederlandse gedetineerden.⁶ Het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek in de kleinschalige en perifere setting van Caribisch Nederland is vaak lastig vanwege een gebrek aan financiën en ondersteunend personeel. Bovendien bestaat de bevolking uit een mix van nationaliteiten; op dit moment is

5 R. den Bak e.a., *Psychosociale criminogene factoren en neurobiologische kenmerken van mannelijke gedetineerden in Caribisch Nederland*, Den Haag: WODC 2018.

6 Den Bak e.a. 2018.

bijvoorbeeld een derde van de detentiepopulatie Spaanstalig. Het onderzoek dat tot nu toe is uitgevoerd, vergeleek verdachten uit de voormalige Nederlandse Antillen (met name Curaçao, maar ook Bonaire) die door pro Justitia gerapporteerd waren met Antilliaanse verdachten in Nederland.⁷ Uit dit onderzoek bleek dat er weinig verschil is wat betreft het voorkomen van psychiatrische stoornissen bij Antilliaanse verdachten op de voormalige Nederlandse Antillen en in Nederland. Er was wel een duidelijk verschil in het advies van volledige toerekeningsvatbaarheid, dat gegeven werd bij twee derde van de verdachten op de voormalige Nederlandse Antillen in vergelijking met een vijfde van de Antilliaanse verdachten in Nederland.⁸ Waarschijnlijk is dit te verklaren doordat een (enigszins) verminderde toerekening vaak minder (mogelijke) consequenties heeft dan in Nederland.⁹ Zoals eerder genoemd, zijn er bijvoorbeeld geen faciliteiten om een tbs-maatregel uit te voeren op de (voormalige) Nederlandse Antillen.¹⁰ Ander onderzoek naar justitiabelen op Bonaire en Curaçao beschrijft de validatie en testresultaten van psychologische testen die vertaald zijn in het Papiaments.¹¹ Voor een valide vertaling is het belangrijk dat er zowel taalkundig als inhoudelijk een goede vertaalslag van deze instrumenten wordt gemaakt.¹² Bij het begrip van spreekwoorden kan bijvoorbeeld ‘De appel valt niet ver van de boom’ beter worden vertaald als ‘Pampuna no sa pari kalbas’ (‘Een pompoen brengt geen kalebas voort’).

De beperkte beschikbaarheid van onderzoek naar de detentiepopulatie in Caribisch Nederland zorgt ervoor dat klinische, juridische en beleidstechnische beslissingen nu vaak grotendeels gebaseerd worden op informatie uit internationale bronnen of uit Europees Nederland.

Dit roept de vraag op wat de kenmerken zijn van de detentiepopulatie in Caribisch Nederland en in hoeverre deze verschilt van de detentiepopulatie in Nederland. Ook roept het de vraag op of er factoren zijn die specifiek zijn voor de Caribische context die van invloed kunnen zijn op het ontwikkelen van beleid. Het huidige onderzoek richt zich op vorenstaande vragen, waarbij data worden gebruikt van het WODC-onderzoek dat in 2018 is uitgevoerd in de gevangenis van Bonaire. Hierbij werden psychosociale en cognitieve kenmerken in kaart gebracht en vergeleken met de uitkomsten van het vergelijkbare onderzoek dat is uitgevoerd bij getineerden in Nederland.

- 7 D.J. Winkers e.a., ‘Rapportages pro Justitia van Antilliaanse verdachten in Nederland en op de Nederlandse Antillen’, *Tijdschrift voor Psychiatrie* 2010, 11, p. 745.
- 8 In Nederland werd wel veel vaker een advies voor een enigszins verminderde toerekening gegeven. Ontoerekeningsvatbaarheid kwam even vaak voor in Nederland en op de voormalige Nederlandse Antillen.
- 9 R.S.T. Gaarhuis & F. Koenraad. ‘Vraag en aanbod binnen het Arubaanse forensisch-psychiatrische veld’, *Caribisch Juristenblad* 2014, 4, p. 3-27.
- 10 Op 10 oktober 2010 werden de Nederlandse Antillen als land opgeheven en gingen zij als aparte landen (Curaçao en Sint Maarten) of als Openbare Lichamen van Nederland (BES-eilanden: Bonaire, Sint Eustatius en Saba) verder.
- 11 M. v. d. Vorst e.a., ‘Validatie van testen voor intelligentie en beperkingen in het functioneren bij Papiamentstalige verdachten’, *Tijdschrift voor Psychiatrie* 2015, 11, p. 785-793.
- 12 M. v. d. Vorst, ‘Intellectual disability among male prisoners in Bonaire: Translating and validating psychological and intellectual diagnostic tools in the local Creole language’, *Caribbean Crime and Criminal Justice: Impacts of Post-colonialism and Gender*, Routledge 2017, p. 285-299.

2. Methode

2.1 Procedure

Na uitleg over de studie werd aan geïnteresseerde gedetineerden een informatiebrief in hun voorkeurstaal (Papiaments, Nederlands, Engels of Spaans) gegeven. Aan alle deelnemers werd toestemming gevraagd voor het opvragen van informatie bij de Stichting Reclassering Caribisch Nederland. Het onderzoek is goedgekeurd door de ethische commissie van de Universiteit Leiden, en deelnemers ontvingen 10 dollar (ongeveer 8 euro in de onderzoeksperiode).

2.2 Deelnemers

Er deden in totaal 45 mannelijke gedetineerden mee aan het onderzoek. Dat was 43,7% van de totale gedetineerdenpopulatie van 112 personen die zich tussen januari en maart 2018 in de JICN bevond. Het deelnamepercentage is vergelijkbaar met de deelname van het onderzoek van gedetineerden in Nederland (40-50%). Twee deelnemers werden uit detentie ontslagen voordat er verder onderzoek kon worden gedaan. De totale onderzoeksgroep bestond daardoor uit 43 gedetineerden. De participanten werd gevraagd naar hun leeftijd, het aantal jaren genoten onderwijs, het aantal maanden straf dat ze opgelegd hebben gekregen van de rechter, en of ze een problematisch gebruik van drugs of alcohol hadden. Deze 43 gedetineerden gaven toestemming voor het opvragen van psychosociale informatie bij Stichting Reclassering Caribisch Nederland te Bonaire.

Dit onderzoek is in vrijwel dezelfde vorm ook uitgevoerd in een grotere groep van 290 gedetineerden in Nederland. De resultaten worden onderling vergeleken om te onderzoeken wat de verschillen zijn tussen gedetineerden in Caribisch Nederland en Nederland.

Niet alle gedetineerden hadden alle vragenlijsten ingevuld. Er is voor gekozen om deze participanten niet uit het onderzoek te verwijderen.

3. Vragenlijsten

3.1 Vertaling

Met uitzondering van de SCIL 18+ zijn de testinstrumenten door een vertaalbureau vertaald in het Spaans, Papiaments, Engels en Nederlands. Deze vertaling is vervolgens gecontroleerd door een onafhankelijk panel uit Caribisch Nederland op tekstuele fouten en culturele toepasbaarheid. Op basis van dit commentaar zijn enkele wijzigingen doorgevoerd en is er een pilot uitgevoerd in de JICN. Naar aanleiding van deze pilot zijn opnieuw enkele tekstuele wijzigingen doorgevoerd. Papiaments is een voornamelijk gesproken taal en wordt in mindere mate geschreven. Het is pas recent dat het Papiaments als geschreven taal op scholen wordt onderwezen. Voorgaande generaties hebben in het Nederlands leren lezen en schrijven. Ook moet rekening gehouden worden met culturele aspecten bij bijvoorbeeld het vertalen van spreekwoorden. Eerder onderzoek heeft uitgewezen dat het

mogelijk is om geschreven Papiaments in psychologische diagnostische instrumenten te gebruiken.¹³

3.2 *Licht verstandelijke beperking*

De SCIL 18+¹⁴ is een screeningsinstrument voor het vaststellen van een (lichte) verstandelijke beperking (lvb). Deze Nederlandse vragenlijst bevat veertien vragen en opdrachten, onder meer over taalbegrip en rekenvaardigheid. De maximale score is 28 punten en een score van 19 punten of lager wijst op een lichte verstandelijke beperking. De Nederlandse SCIL werd vertaald in het Papiaments en terugvertaald in het Nederlands volgens de officiële richtlijnen, met goedkeuring van de uitgever. Een tweetalige psycholoog en een tweetalige niet-psycholoog vertaalden het instrument onafhankelijk van elkaar. Vervolgens werd een gezamenlijke versie bepaald, die door een andere tweetalige psychologe en een andere tweetalige niet-psycholoog terugvertaald werd naar het Nederlands en in een pilotonderzoek werd onderzocht. Ten slotte werd de definitieve versie in gezamenlijk overleg bepaald. De SCIL is niet vertaald – noch afgenomen – in het Engels of Spaans.

3.3 *Depressie en angst*

Depressieve symptomen werden vastgesteld met de Beck Depression Inventory (BDI),¹⁵ een zelfrapportagelijst met 21 items. Angst werd gemeten met de Beck Anxiety Inventory (BAI),¹⁶ een zelfrapportagelijst met eveneens 21 items.

3.4 *Psychopathie en agressie*

De mate van psychopathie werd vastgesteld met de Self-Report Psychopathy (SRP-III)¹⁷ vragenlijst. Deze vragenlijst heeft 64 items over interpersoonlijke manipulatie (pathologisch liegen en manipuleren), onheilspellende invloed (weinig empathie naar anderen), wisselvallige levensstijl (roekeloosheid en impulsiviteit) en criminele neigingen (mate van antisociaal zijn en het plegen van criminele activiteiten). Agressie werd gemeten met de Agressie Vragenlijst (AVL),¹⁸ een meetinstrument dat gebruikmaakt van zelfrapportage om fysieke agressie, verbale agressie, woede en vijandigheid te meten.

- 13 M. v.d. Vorst e.a., 'Psychometric characteristics of the Dutch Personality Assessment Scale in Papiamento-speaking prisoners', *Criminal Behaviour and Mental Health* 2022, 4, p. 279-283.
- 14 H. Nijman e.a., 'Development and testing of a screener for intelligence and learning disabilities (SCIL)', *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities* 2018, 1, p. e59-e67.
- 15 A.T. Beck e.a., 'Beck depression inventory-II', *Psychological assessment* 1996.
- 16 A.T. Beck e.a., 'Beck anxiety inventory', *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 1993.
- 17 K.M. Williams e.a., 'Structure and validity of the self-report psychopathy scale-III in normal populations', 111th annual convention of the American Psychological Association.
- 18 C. Meesters e.a., 'Psychometric evaluation of the Dutch version of the Aggression Questionnaire', *Behaviour Research and Therapy* 1996, 10, p. 839-843.

3.5 Cognitieve functies

De aandacht en concentratie werd gemeten aan de hand van de verwerkingssnelheid van de d2-test,^{19, 20} Eerder onderzoek heeft aangetoond dat deze maat een betrouwbare maat is voor aandacht en concentratie.²¹ Om inhibitie in kaart te brengen is gebruikgemaakt van STOP-IT.²² Op basis van de prestatie van de deelnemer wordt de Stop Signal Reaction Time (SSRT) bepaald. Een hogere SSRT-score duidt op een mindere goede respons inhibitie. Voor een uitgebreidere beschrijving van de gebruikte testen kunnen de rapporten van het WODC geraadpleegd worden.

3.6 Psychosociale risicogebieden

Risicogebieden voor recidive op psychosociaal gebied werden in kaart gebracht door middel van de RISc (Recidive Inschattingsschalen). Dit instrument geeft op basis van informatie van de gedetineerde, diens familieleden of het dossier aan of er sprake is van een risico op het gebied van: huisvesting en wonen, opleiding, werk en leren, inkomen, relatie met partner/familie, relatie met vrienden, drugsgebruik, alcoholgebruik, antisociaal gedrag, denkpatronen/gedrag en een procriminele houding. De RISc wordt in Nederland genoteerd met behulp van een computerprogramma, en in Caribisch Nederland in het dossier. Er waren in dit gedeelte van het onderzoek 2079 deelnemers in Nederland en 25 deelnemers in Caribisch Nederland.

Tevens werd het algemeen functioneren van de participanten in Caribisch Nederland beoordeeld aan de hand van de Barkley Functioning Impairment Scale (BFIS).²³ De BFIS scoort het algemeen functioneren op vijftien verschillende gebieden (onder andere de thuissituatie, het verrichten van dagelijkse taken, opleiding, werk, sociale relaties, huwelijk, financiële problemen en zelfzorg). De BFIS werd door zowel de onderzoeker als de participant ingevuld. Een hogere score op de BFIS betekent dat er meer beperkingen in het functioneren zijn. In een eerder onderzoek is de BFIS in het Papiaments vertaald en gevalideerd bij gedetineerden in de JICN. Tevens werd onderzocht of deelnemers door pro Justitia gerapporteerd waren om de relatie te onderzoeken tussen het vastgestelde niveau van intellectueel functioneren en de SCIL-score.

3.7 Analyse

Alle toetsen zijn uitgevoerd in IBM SPSS Statistics, versie 25.²⁴ Alle uitkomstmaten werden voor de Caribische populatie onderzocht met behulp van de Shapiro-Wilk-test (voor $n < 50$). Voor de Nederlandse populatie werd de Kolmogor-

19 R. Brickenkamp & P. Oosterveld, *D2: aandachts-en concentratietest: handleiding*, Hogrefe 2014.

20 J.M. Jansen, 'Detentie specifieke normering van de d2 aandachts- en concentratietest', *Tijdschrift voor Criminologie* 2019, 61, p. 271-279.

21 M.B. Steinborn e.a., 'Methodology of performance scoring in the d2 sustained-attention test: Cumulative-reliability functions and practical guidelines', *Psychological Assessment* 2018, 3, p. 339.

22 F. Verbruggen & G.D. Logan, 'Response inhibition in the stop-signal paradigm', *Trends in Cognitive Sciences* 2008, 11, p. 418-424.

23 R.A. Barkley, *Barkley functional impairment scale (BFIS)*, Guilford Press 2011.

24 G.A. Morgan e.a., *IBM SPSS for Introductory Statistics: Use and Interpretation: Use and Interpretation*, Routledge 2019.

ov-Smirnov-test (voor $n \geq 50$) gebruikt. Om een vergelijking te maken tussen kenmerken van de gedetineerden in Caribisch Nederland en Nederland zijn chikwadraat- (voor taalinstrumentarium, roken, drugsgebruik en psychosociale risicofactoren) en non-parametrische Mann-Whitney U-toetsen voor onafhankelijke steekproeven (voor leeftijd, opgelegde straf en aantal opleidingsjaren) uitgevoerd. Om het verschil te onderzoeken tussen de Nederlandse en Caribisch Nederlandse gedetineerden voor lvb-problematiek (SCIL), depressie (BDI), angst (BAI), agressie (AVL), aandacht en concentratie (d2) werden eveneens non-parametrische Mann-Whitney U-toetsen voor onafhankelijke steekproeven uitgevoerd. Om de mate van psychopathie (SRP-III) tussen de twee populaties te vergelijken werd een t-toets voor onafhankelijke steekproeven uitgevoerd. Voor het algemeen functioneren van de Caribisch Nederlandse groep werd met een non-parametrisch Wilcoxon-toets onderzocht of er een verschil is in het inschatten van het functioneren tussen de gedetineerde en de onderzoeker. Met non-parametrische significantietoetsen is de mediaan van de losse BFIS-items vergeleken met de scores die in 2015 in de gevangenis op Bonaire zijn afgenomen. Met een Spearman-Brow-correlatie werd onderzocht of er een relatie is tussen door pro Justitia gerapporteerde intelligentie en de SCIL.

4. Resultaten

Tabel 1 beschrijft de kenmerken van de deelnemers van de studie in Caribisch Nederland en in Nederland. Alle deelnemers waren mannelijk. De deelnemers in Caribisch Nederland waren jonger dan de deelnemers in Nederland (29,3 versus 36,3 jaar, $p = 0,000$). De Nederlandse gedetineerden hadden meer onderwijs genoten dan de Caribisch Nederlandse populatie (12,8 jaar versus 11,7 jaar, $p = 0,032$). Het aantal jaren gevangenisstraf was hoger in de Caribisch Nederlandse populatie dan in de Nederlandse populatie (5,1 jaar versus 3,5 jaar, $p = 0,003$). Er waren relatief meer gedetineerden in Caribisch Nederland afgestraft dan in Nederland (90,7% versus 81,2%), maar dat verschil was niet significant.

De Caribische populatie rapporteerde meer drugsgebruik (41,9% versus 23,8%, $p = 0,02$) en de bij de Nederlandse populatie kwam roken vaker voor (75,2% versus 58,1%). Er werd geen significant verschil gevonden met de Nederlandse populatie voor alcoholgebruik.

Tabel 2 laat zien dat er geen significante verschillen zijn op diverse psychologische en cognitieve testen bij gedetineerden in Caribisch Nederland en in Nederland.

Uit tabel 3 blijkt dat er bij de gedetineerden in Caribisch Nederland minder vaak sprake is van een problematische relatie met partner/familie in vergelijking met de gedetineerden in Nederland. Op andere risicogebieden waren er ook wel verschillen, maar deze waren niet significant, wat mede was gerelateerd aan de kleine populatie in Caribisch Nederland met regelmatig missende gegevens.

Bij het onderzoek dat alleen in de gevangenis van Bonaire werd uitgevoerd, werd geen verschil gevonden in beoordeling van het algemeen functioneren door gedetineerden zelf of door anderen (16,9 versus 17,8 punten). Als de scores van nu vergeleken worden met de scores in 2015 in de JICN (beoordeeld door anderen met de

BFIS, geen zelfrapportage), blijkt dat de populatie minder disfunctioneel wordt ingeschat ($p = 0,000$).

Van 21 participanten in Caribisch Nederland was een pro Justitia-rapport beschikbaar. Van deze gerapporteerde deelnemers was er bij 1 (2,3%) gedetineerde sprake van zwakbegaafdheid, bij 6 (14%) deelnemers was er sprake van een benedengemiddelde intelligentie en bij de overige 14 (32,6%) gerapporteerde participanten was er sprake van een normale intelligentie. Er werd een significant verband gevonden tussen de totale score van de SCIL en de ingeschatte intelligentie door de pro Justitia-rapporteurs ($r = -0,73$; $p = 0,01$). Een hogere score op de SCIL was gerelateerd aan een hogere geschatte intelligentie door de pro Justitia-rapporteur.

5. Discussie

Dit onderzoek laat zien dat gedetineerden in Caribisch Nederland op diverse psychosociale en cognitieve gebieden vrijwel niet verschillen van Nederlandse gedetineerden. Op basis van eerder onderzoek en de hogere detentieratio op Bonaire is dat een verrassende uitkomst. Bij de Caribische gedetineerden werd vooral meer cognitieve problematiek verwacht. Zo werd in eerder onderzoek bij 22% van de Antilliaanse door pro Justitia gerapporteerde verdachten zwakbegaafdheid vastgesteld, terwijl dit bij andere verdachten gemiddeld 13% was. In een ander onderzoek van door pro Justitia gerapporteerde Antilliaanse verdachten werd bij 47% zwakbegaafdheid of zwakzinnigheid vastgesteld,²⁵ in vergelijking met 15% van de Antilliaanse verdachten op Curaçao.

De huidige uitkomsten suggereren dat er in werkelijkheid even vaak sprake is van cognitieve problematiek bij Antilliaanse als bij Nederlandse verdachten. Bedacht moet worden dat een lage IQ-score, mogelijk vanwege taalproblemen, onvoldoende is om de diagnose zwakbegaafdheid vast te stellen. Er moet dan ook sprake zijn van problemen in het aanpassingsvermogen, bijvoorbeeld moeite met financiën of beperkingen in sociale relaties en werk.

Met de in 2015 voor de detentiepopulatie naar het Papiaments vertaalde GIT 2 lijken de BFIS en de SCIL goede opties om de intelligentie en het algemeen functioneren te bepalen bij (Papiamentstalige) Antillianen. Dit bevestigt eerder onderzoek dat geschreven Papiaments bruikbaar is voor diagnostiek.

De gedetineerden in Caribisch Nederland waren jonger, hadden minder opleiding en gebruikten vaker drugs. Het drugsgebruik werd bij 4 op de 10 gedetineerden genoemd als risicofactor. Het zou zinvol zijn om te onderzoeken of behandeling en preventie van drugsgebruik een effectieve methode van criminaliteitsbestrijding is in Caribisch Nederland.²⁶ Er was minder vaak sprake van een problematische relatie met partner of familie, wat past bij de meer collectivistische Caribische samenleving.

25 D.J. Vinkers. 'Zwakbegaafdheid bij Antilliaanse verdachten'. *Tijdschrift voor Psychiatrie* 2011, 53, p. 9-14.

26 S. van der Zee & D. Hoebé, *Veiligheidsbeeld BES 2018. Een onderzoek naar praktische handvatten om criminaliteit en onveiligheid op Bonaire, Sint Eustatius en Saba aan te pakken*.

Het is bekend dat de detentieratio in Caribisch Nederland hoog is, mogelijk doordat er relatief veel (drugs)criminaliteit is, de pakkans hoog is, er hogere straffen worden uitgedeeld en er relatief veel jonge mannen zijn. Sinds 2010 is Bonaire veranderd in een bijzondere gemeente van Nederland. De welvaart en ontwikkelingsmogelijkheden zijn in de laatste jaren duidelijk toegenomen. Er is in de afgelopen jaren ook een toename geweest van ongedocumenteerden uit vooral Zuid-Amerika. Bonaire is een doorvoereiland voor drugs en wordt omringd door (drugs-)bendes in de regio. Nederland heeft directe bemoeienis met Caribisch Nederland voor wat betreft het ambtelijk apparaat. De politie, kustwacht, douane en gevangenis zijn zowel in personeel als in faciliteiten uitgebreid. Dit maakt dat de pakkans groter is geworden, met meer detenties als gevolg.

De opgelegde straffen van Caribische gedetineerden in deze studie bleken inderdaad langer te zijn dan die in Nederland. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat er in het Caribisch gedeelte van het Koninkrijk der Nederlanden een kleiner spectrum is van straffen en maatregelen. Tbs als maatregel is in de wet vastgelegd, maar in de praktijk niet mogelijk. Dit heeft in Caribisch Nederland een verschuiving van de tbs-maatregel naar gevangenisstraf tot gevolg. Er bestaat geen mogelijkheid om gedurende een toezicht of vervroegde invrijheidstelling te starten met een resocialisatietraject.

Er zijn enkele beperkingen in het onderzoek te benoemen. Zo is de groepsgrootte van de Caribische populatie behoorlijk klein en divers in taal en achtergrond. Daarnaast zijn niet alle gebruikte vragenlijsten optimaal gevalideerd voor het Papiaments. Een behoorlijk deel van de gedetineerden was bovendien Spaanstalig, bij wie geen cognitieve of RISc kon worden afgenomen.

De afwezigheid van belangrijke (neuro)psychologische verschillen tussen de Caribische en Nederlandse detentipopulaties suggereert dat beleid gebaseerd op Europese en Amerikaanse studies potentieel toepasbaar moet zijn in Caribisch Nederland. Hierbij moet vanzelfsprekend de kleinschaligheid en de praktische haalbaarheid op de BES-eilanden niet uit het oog worden verloren. De resultaten tonen verder aan dat het zinvol is om Papiamentstalige vragenlijsten te gebruiken in een Antilliaanse populatie. Dit zou zeker ook kunnen gelden voor de Antilliaanse verdachten in Nederland.

Tabel 1 Kenmerken van deelnemers onderzoek gedetineerden in Caribisch Nederland en Nederland

	Caribisch Nederland (n = 43)	Nederland (n = 290)	Significantie
Leeftijd (jaar)	29,3 (8,4)	36,3 (12,4)	p < 0,05
Taal vragenlijsten			
– Papiaments	29 (67,4%)	-	p < 0,05
– Spaans	9 (20,9%)	-	
– Nederlands	-	290 (100%)	
– Engels	5 (11,6%)		
Onderwijs (jaar)	11,7 (2,9)	12,8 (3,9)	p < 0,05

Tabel 1 (Vervolg)

	Caribisch Nederland (n = 43)	Nederland (n = 290)	Significantie
Opgelegde straf (jaar)	5,1 (5,5)	3,5 (4,3)	p < 0,05
Roken	25 (58,1%)	218 (75,2%)	p < 0,05
Drugsgebruik	18 (41,9%)	69 (23,8%)	p < 0,05
Alcohol	2 (4,7%)	9 (3,1%)	n.s.

Continue maten worden weergegeven als gemiddelde met een standaarddeviatie.

n.s. = niet significant.

Tabel 2 *Cognitief en psychisch functioneren van gedetineerden in Caribisch Nederland en Nederland*

	Caribisch Nederland (n = 43)	Nederland (n = 290)	Significantie
SCIL	19,5 (3,9)	19,2 (5,2)	n.s.
Indicatie Ivb (SCIL < 19)	12 (41,4%)	127 (45,0%)	n.s.
Depressie (BDI)	14,6 (8,9)	12,2 (8,6)	n.s.
Angst (BAI)	7,9 (7,0)	8,2 (9,4)	n.s.
Agressie (AVL)	27,1 (9,3)	27,4 (10,7)	n.s.
Psychopathie (SRP-III)	168,7 (30,3)	172,6 (33,8)	n.s.
Aandacht en concentratie (d2)	288,4 (71,4)	283,9 (71,6)	n.s.

Continue maten worden weergegeven als gemiddelde met een standaarddeviatie.

n.s. = niet significant.

Tabel 3 *Psychosociale risicogebieden (RISc) bij gedetineerden in Caribisch Nederland en Nederland*

	Caribisch Nederland (n = 25)	Nederland (n = 2079)	Significantie
Huisvesting en wonen	16%	39%	n.s.
Inkomen	36%	56%	n.s.
Werk en leren	60%	60%	n.s.
Relatie met partner/familie	24%	48%	p < 0,05
Relatie vrienden	44%	41%	n.s.
Drugsgebruik	44%	34%	n.s.
Alcoholgebruik	28%	22%	n.s.
Antisociaal gedrag	48%	73%	n.s.

Tabel 3 (Vervolg)

	Caribisch Nederland (n = 25)	Nederland (n = 2079)	Significantie
Denkpatronen/gedrag	64%	67%	n.s.
Procriminele houding	28%	56%	n.s.

n.s. = niet significant.